

процесе формирања идеала. Оту- да су идеали кроз столећа подло- жни менама. Такво формирање идеала је ритуални а не интелек- туални процес.

У круговима европске и се- верноамеричке академске ин- телигенције дуго су се водиле дебате о феномену „трајне ви- талности религије и поврат- ку религиозних актера у сфе- ру јавности“. Тако Ханс Улрих Гумбрехт испитује историјски развој односа религије и поли- тике у САД. За разлику од Евро- пе, америчка религиозност је „у много незнатнијој мери оптере- ћена секуларизацијом“. Но ипак постоје и у Америци тенденци- је секуларизације и еродирања традиционалних етичких по- зиција (легализација прекида трудноће или склапање брако- ва хомосексуалних парова нису више искључени).

Хилел Фредкин испитује по- задину идеје „исламске државе“ у светлости „динамике између религије и политике у савреме- ном исламу“ и долази до закључ- ка да у њему нема диференцира- ња између ових двеју сфера.

Јирген Хабермас, великан социјалне философије, налази да „поларизација између вере и знања није нигде тако оштро из- ражена као у култури Запада“. Хабермас препоручује филосо- фији да „не прекине нити у дија- лошком односу према религији“.

Овај зборник чланака у ди- скусији о сложеном, али продук- тивном односу двају појмова, од- носно о дијагнози савремености, нуди супстанцијалне импулсе о којима би сваки савремени фи- лософ, политичар или теолог, без обзира на конфесионалну прове- нијенцију, ваљало да размишља.

Зоран Ангрић

Thomas Bremer, Maria Wernsmann (Hrsg.):
Ökumene – überdacht : Reflexionen und Realitäten
im Umbruch

Verlag Herder, 2014.

352 стр. ; 21 cm

ISBN: 978-3-451-02259-3

Икумена у прелому

Већ више деценија цркве воде многоструке икуменске дијалоге. Многи „икуменски

консенси“ и „конвергентне по- зиције“ настали из тих дијало- га немају никакве практичне

последнице у животима цркава. Ова књига би требало, истичу њени приређивачи, да подстакне на накнадна промишљања о икуменским процесима на равни метарефлексије. Потрага за новим приступима и анализом актуелних пројеката чини централну тематску линију ове књиге објављене у угледној серији „*Questionis disputatae*“, код издаваче куће теолошке литературе Хердер у Фрајбургу у Немачкој.

У седамнаест прилога захваће-ни су вишестрани аспекти икуменског богословља. Аутори прилога су Михаел Бил, Томас Бремер, Стефан Дитрих, Ханс-Петер Гросханс, Дагмар Халер, Јута Кословски, Манфред Марквард, Џон Дарси Меј, Бернхард Ниче, Берн Обердорфер, Јевгениј Пилипенко, Ристо Саринен, Доротеа Сатлер, Ханјц-Гинтер Штобе, Волфганг Тенисен, Хуб Фогелар и Марија Вернсман.

Многе су хипотезе и аспекти икуменске ерминевтике у игри, од психолошке теорије „колузије“ (подсвесне сагласности), преко централних питања појма „јединства“, односно његовог насилног ус-

постављања (*horror unitatis*), преко „*κοινωνία*-визије“ до сценарија „интер-религиозног дијалога“ и радикалних „измена парадигми“. Када је реч о православнима и њиховим критеријумима, приређивачи веле да је признање патристичког предања *conditio sine qua non* сваког дијалога. Но овај дијалог са православнима показује и постојане дисонанце. Најновији такав пример је „Равенски документ“ (из 2007. г.), односно неслагања настала око питања папског примата, иако у сфери етике, сексуалног морала и

слободе вероисповести влада висока мера консонантности са православнима, истичу приређивачи.

Марија Варнсман, научна сарадница Икуменског института Римокатоличког факултета у Минстеру, у чланку „Идентитет и моћ у икумени“, осветљујући римокатоличко-православне односе у системско-критичкој перспективи, вели да су све постигнуте сагласности део процеса без краја (*processus in infinitum*). Иако је покушај да се на основу „системске теорије“ (*Systemtheorie*)

немачког социолога Никласа Лумана објасни феномен икуменизма као „систем конфликта“ и „аутопоесиса“ (αὐτός и ποιεῖν) оригиналан, чини нам се да је он без дубљих теоријских продора и практичних консеквенци за наше поимање икуменизма, иако ауторка „налази“ и код кардинала Лемана (римокатолика) и Паненберга (протестанта) *in ovo* такве системтеоријске зачетке. Знатно интересантнијим нам се чини – православном богословљу инхерентни – прилог Јевгенија Пилипенка из Московске Патријаршије „Јединство као светотажински догађај“, из перспективе православне теологије. У његовом

средишту је теза да је божанска светотројичност парадигма свег *κοινωνία/communio*. Наглашена аналогија између Свете Тројице и Цркве представља централни топос у схватању еклисиолошког *κοινωνία/communio/јединства* код православних, истиче аутор.

Као фацит би се након лектире ове збирке чланака могло рећи да о икуменској теологији на почетку 21. столећа ваља изнова темељно размишљати и поставити је на јасне и прегледне основе, чему овај зборник даје прве интерконфесионалне импулсе.

Зоран Андрић